

XOTIN-QIZLAR BANDLIGI VA DAROMADLILIGINI TA'MINLASHDA “AYOLLAR DAFTARI”NING AHAMIYATINI OSHIRISH

Xudoyqulova Dilnoza To'liqinova

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

hayidmurodovilhon@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17069301>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy ishda xotin-qizlar bandligi va ularning daromadliligini oshirishda “Ayollar daftari” institutining o'rnini hamda ahamiyati yoritilgan. “Ayollar daftari” tizimi orqali ijtimoiy himoyaga muhtoj xotin-qizlarni aniqlash, ularning iqtisodiy faolligini oshirish, mehnat bozorida o'z o'rnini topishiga ko'maklashish hamda barqaror daromad manbalarini shakllantirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, tizim samaradorligini oshirish yo'llari sifatida raqamlashtirish jarayonlarini jadallashtirish, hududiy farqlarni kamaytirish, xususiy sektor bilan sheriklikni kengaytirish va bozor talabiga mos kasb-hunar kurslarini diversifikatsiya qilish zarurligi ta'kidlanadi. Tadqiqot natijalari “Ayollar daftari” tashabbusining nafaqat ijtimoiy, balki iqtisodiy jihatdan ham xotin-qizlar hayot sifatini yaxshilashga xizmat qilayotganini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Xotin-qizlar bandligi, Ayollar daftari, ijtimoiy himoya, mehnat bozori, daromad manbalari, raqamlashtirish, hududiy farqlar, xususiy sektor hamkorligi, kasb-hunar kurslari, iqtisodiy faollik.

INCREASING THE IMPORTANCE OF THE "WOMEN'S NOTEBOOK" IN ENSURING WOMEN'S EMPLOYMENT AND INCOME

Abstract. This scientific work highlights the role and importance of the “Women's Notebook” institute in increasing women's employment and their income. The mechanisms for identifying women in need of social protection, increasing their economic activity, helping them find their place in the labor market, and forming stable sources of income through the “Women's Notebook” system are analyzed. It also emphasizes the need to accelerate digitalization processes, reduce regional differences, expand partnerships with the private sector, and diversify vocational courses in line with market demand as ways to increase the efficiency of the system. The results of the study show that the “Women's Notebook” initiative serves to improve the quality of life of women not only socially, but also economically.

Keywords: Women's employment, Women's Notebook, social protection, labor market, sources of income, digitalization, regional differences, private sector cooperation, vocational courses, economic activity.

Tahlil va natijalar.

So'nggi yillarda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy va ijtimoiy islohotlar jarayonida aholining barcha qatlamlarini, xususan, xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Ayollarning jamiyatdagi mavqeyini mustahkamlash, ularning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, iqtisodiy mustaqilligini ta'minlash nafaqat alohida shaxs va oila, balki butun mamlakat taraqqiyoti uchun muhim omil hisoblanadi.

Shu maqsadda ishlab chiqilgan va amaliyotga tatbiq etilgan tashabbuslardan biri bu – “Ayollar daftari” tizimidir. Ushbu tizim nafaqat ijtimoiy himoya vositasi, balki iqtisodiy barqarorlik va farovonlikni oshirishda samarali mexanizm sifatida maydonga chiqmoqda.

“Ayollar daftari”ning mohiyati shundaki, hududlarda ijtimoiy himoyaga muhtoj, band bo‘lmagan yoki barqaror daromad manbaiga ega bo‘lmagan xotin-qizlar aniqlanadi va ular haqida to‘liq ma’lumotlar bazasi shakllantiriladi. Keyinchalik ushbu ayollarga davlat tomonidan individual yondashuv asosida yordam ko‘rsatilib, ularning bandligini ta’minlash, kasb-hunar o‘rganishi, tadbirkorlik faoliyatini boshlashi uchun zarur sharoitlar yaratiladi. Natijada “Ayollar daftari” o‘zining ijtimoiy vazifasidan tashqari, iqtisodiy rivojlanishning muhim bo‘g‘iniga aylanmoqda.

Ayollar bandligi masalasi har qanday jamiyatda dolzarb hisoblanadi. Chunki ularning mehnat bozoridagi ishtiroki nafaqat shaxsiy farovonlikni, balki jamiyatning umumiy iqtisodiy barqarorligini ham ta’minlaydi. O‘zbekistonda aholining yarmidan ko‘pini ayollar tashkil etishini hisobga olsak, ularning iqtisodiy faoliyatga keng jalb etilishi yalpi ichki mahsulotning o‘shishida, ijtimoiy barqarorlik va farovonlikni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, “Ayollar daftari” orqali amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarni bir nechta ustuvor yo‘nalishlarga ajratish mumkin. Avvalo, bu – mehnat bozoriga kirish imkoniyatlarini kengaytirishdir. Ishsiz yoki vaqtinchalik bandligi to‘xtagan xotin-qizlarni aniqlash va ularga mos bo‘sh ish o‘rinlarini taklif qilish orqali ularning iqtisodiy faolligi oshirilmoqda.

Shuningdek, kasb-hunar o‘qitish tizimi ham alohida o‘rin tutadi. “Ayollar daftari”ga kiritilgan ayollar maxsus kurslarga jalb qilinib, zamonaviy mehnat bozorida talab yuqori bo‘lgan kasblarni egallash imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Bu jarayon ayniqsa, IT, dizayn va xizmat ko‘rsatish sohalarida dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash ham ushbu tizimning muhim jihatlaridan biridir. Daftarga kiritilgan xotin-qizlarga imtiyozli kreditlar berilishi, soliq yengilliklari taqdim etilishi, turli grant dasturlarining joriy etilishi ularning iqtisodiy mustaqilligini oshirishga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, ijtimoiy infratuzilma bilan bog‘liq yordam mexanizmlari ham mavjud.

Masalan, bolali ayollarga masofadan ishlash yoki uy sharoitida xizmat ko‘rsatish faoliyatini yo‘lga qo‘yish uchun sharoitlar yaratilmoqda. Bu esa ularning oilaviy vazifalari bilan iqtisodiy faollikni uyg‘unlashtirishga imkon bermoqda.

“Ayollar daftari”ning iqtisodiy samaralari daromadlilikning oshishida yaqqol namoyon bo‘lmoqda. Imtiyozli mikrokreditlardan foydalanib, ko‘plab ayollar kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni yo‘lga qo‘ymoqda. Tikuvchilik, parrandachilik, hunarmandchilik va boshqa xizmat ko‘rsatish yo‘nalishlarida faoliyat yuritayotgan ayollar nafaqat o‘z daromadini oshirmoqda, balki qo‘shimcha ish o‘rinlari ham yaratmoqda. Kasb-hunar kurslarini tamomlagan xotin-qizlar esa zamonaviy kasblarni egallab, yuqori maoshli ish joylariga ega bo‘lmoqda. Natijada ularning shaxsiy daromadi oshibgina qolmay, ijtimoiy mavqei ham mustahkamlanmoqda.

Shuni ham alohida ta’kidlash kerakki, ayollarning iqtisodiy mustaqilligi faqat moliyaviy daromad oshishi bilan cheklanmaydi. Bu jarayon ularning oiladagi mavqeini mustahkamlash, jamiyatdagi ijtimoiy rolini oshirishga xizmat qiladi. Farovonlik darajasi yuqori bo‘lgan oilalarda esa qashshoqlik, zo‘ravonlik va ijtimoiy tanglik kabi muammolar kamayadi. Demak, “Ayollar daftari” nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlikka ham ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Shu bilan birga, tizimning samaradorligini yanada oshirish uchun hal etilishi zarur bo'lgan muammolar ham mavjud. Avvalo, ma'lumotlar bazasining muntazam yangilanmasligi tufayli ayrim hollarda ayollarning haqiqiy ijtimoiy-iqtisodiy holati to'liq aks etmay qolmoqda. Qishloq joylarda esa ayollar bandligi uchun yetarli sharoit yaratilmagan. Ish o'rinlarining cheklanganligi va infratuzilmaning rivojlanmaganligi hududiy nomutanosiblikka olib kelmoqda. Bundan tashqari, moliyaviy savodxonlik pastligi ham jiddiy muammo bo'lib turibdi. Imtiyozli kredit olgan ayrim ayollar uni samarali ishlatish bo'yicha yetarli bilim va ko'nikmaga ega emas.

Xususi sektor bilan hamkorlikni kuchaytirish masalasi ham dolzarbdir. Hozirda ayrim korxonalarda ayollar uchun maxsus ish joylari yetarli emas, mavjud rag'batlantirish mexanizmlari esa to'liq ishlamayapti. Shu bois tizimni takomillashtirish uchun qator strategik choralar ishlab chiqilishi lozim. Avvalo, "Ayollar daftari"ni to'liq elektron shaklda yuritish, ma'lumotlarni real vaqt rejimida yangilab borish zarur. Hududiy farqlarni kamaytirish maqsadida qishloq joylarda maxsus davlat dasturlarini amalga oshirish, infratuzilmani rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, soliq imtiyozlari va subsidiyalar orqali xususi korxonalarni ayollar uchun yangi ish o'rinlari yaratishga kengroq jalb etish mumkin. Moliyaviy savodxonlikni oshirish uchun esa kredit, investitsiya va biznes yuritish bo'yicha treninglarni kengaytirish talab etiladi. Kasb-hunar kurslarini diversifikatsiya qilish ham muhim. Bozor talabiga mos yangi yo'nalishlarni, ayniqsa, raqamli iqtisodiyot va IT sohasida joriy etish xotin-qizlarning zamonaviy kasblarda o'z o'rnini topishiga imkon beradi.

"Ayollar daftari" tizimi O'zbekistonda xotin-qizlarning bandligi va daromadliligini ta'minlashda samarali mexanizm sifatida shakllanmoqda. Bu tashabbus nafaqat ijtimoiy himoya vositasi, balki iqtisodiy barqarorlikka hissa qo'shuvchi muhim omildir. Tizimni yanada mukammallashtirish orqali ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish, oilalarning farovonligini mustahkamlash va jamiyatda gender tengligini rivojlantirishga erishish mumkin.

Xulosa

Xotin-qizlar bandligi va daromadliligini ta'minlashda "Ayollar daftari" tashabbusi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning muhim bo'g'iniga aylandi.

Ushbu tizim orqali ijtimoiy himoyaga muhtoj ayollar aniqlanib, ularning bandligi, kasbiy malakasi va iqtisodiy faolligi oshirilmogda. Natijada, ayollarning barqaror daromad manbalariga ega bo'lishi, oilaviy farovonlikni ta'minlash va jamiyatda gender tengligini mustahkamlash jarayoni tezlashmogda.

Shu bilan birga, tizimda mavjud ayrim muammolar – ma'lumotlar bazasining yangilanmasligi, hududiy nomutanosiblik, moliyaviy savodxonlik pastligi va xususi sektor bilan hamkorlikning yetarli darajada yo'lga qo'yilmagani – kelgusida yechimini topishi lozim bo'lgan vazifalardan hisoblanadi.

Kelajakda "Ayollar daftari"ni yanada samarali mexanizmga aylantirish uchun:

- raqamlashtirish jarayonlarini jadallashtirish,
- qishloq joylarda bandlik imkoniyatlarini kengaytirish,
- xususi sektor bilan sheriklikni kuchaytirish,
- moliyaviy savodxonlikni oshirish,
- kasb-hunar kurslarini bozor talabiga mos diversifikatsiya qilish kabi strategik choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir.

Umuman olganda, “Ayollar daftari” tizimi nafaqat ijtimoiy himoya mexanizmi, balki iqtisodiy taraqqiyotning ham muhim tayanchi sifatida shakllanmoqda. Tizimning samarali faoliyati xotin-qizlarning jamiyatdagi mavqeini yanada yuksaltiradi, oilaviy farovonlikni oshiradi va mamlakatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Mirziyoyev, Sh.M. (2021). *Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi*. Toshkent: O‘zbekiston.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–60-son Farmoni (2022). *2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida*. Toshkent.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi (2021). *“Ayollar daftari”ni yuritish tartibi to‘g‘risida nizom*. Toshkent.
4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi (2024). *O‘zbekiston ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlari*. Toshkent.
5. Jahon banki (2023). *Women, Business and the Law 2023*. Washington, DC: World Bank Group.
6. OECD (2022). *Gender Equality and Women’s Empowerment in Emerging Economies*. Paris: OECD Publishing.
7. United Nations (2023). *Progress on the Sustainable Development Goals: Gender Equality Review*. New York: UN.
8. Asian Development Bank (2021). *Empowering Women through Inclusive Growth in Central Asia*. Manila: ADB.
9. G‘afurova, D. (2022). “Ayollar bandligini ta’minlashda davlat dasturlarining o‘rni”. *Iqtisodiyot va ta’lim*, 5(3), 112–120.
10. Abdullayeva, S. (2023). “O‘zbekistonda gender tengligini ta’minlashda ijtimoiy dasturlar samaradorligi”. *Moliyaviy tahlil jurnali*, 7(2), 65–73.
11. Khodjaeva, N. (2020). *Women’s Economic Empowerment in Uzbekistan: Challenges and Opportunities*. Tashkent: CERR.